Сборник съдебна практика

РЕШЕНИЕ НА СЪДА (седми състав)

10 юни 2021 година*

„Преюдициално запитване — Защита на потребителите — Директива 93/13/ЕИО — Неравноправни клаузи в потребителските договори — Приложно поле — Член 1, параграф 2 — Императивни национални законови разпоредби — Предсрочна изискуемост на договора за кредит — Кумулиране на лихвите по заема и мораторните лихви“

По дело C-192/20

с предмет преюдициално запитване, отправено на основание член 267 ДФЕС от Krajský súd v Prešove (Окръжен съд Прешов, Словакия) с акт от 9 март 2020 г., постъпил в Съда на 5 май 2020 г., в рамките на производство по дело

**Prima banka Slovensko a.s.**

срещу

**HD**

СЪДЪТ (седми състав),

състоящ се от: A. Kumin, председател на състава, T. von Danwitz и I. Ziemele (докладчик), съдии,

генерален адвокат: Е. Танчев,

секретар: A. Calot Escobar,

предвид изложеното в писмената фаза на производството,

като има предвид становищата, представени:

– за словашкото правителство, от B. Ricziová, в качеството на представител,

– за Европейската комисия, от R. Lindenthal и N. Ruiz García, в качеството на представители,

предвид решението, взето след изслушване на генералния адвокат, делото да бъде разгледано без представяне на заключение,

* Език на производството: словашки.

постанови настоящото

## Решение

1 Преюдициалното запитване се отнася до тълкуването на член 4, параграф 2 и член 169, параграф 1 ДФЕС, на член 38 от Хартата на основните права на Европейския съюз, както и на член 6, параграф 1 и член 7, параграф 1 от Директива 93/13/ЕИО на Съвета от 5 април 1993 година относно неравноправните клаузи в потребителските договори (ОВ L 95, 1993 г., стр. 29; Специално издание на български език, 2007 г., глава 15, том 2, стр. 273), както са тълкувани от Съда в решение от 7 август 2018 г., Banco Santander и Escobedo Cortés (C-96/16 и C-94/17, наричано по-нататък „решение Banco Santander и Escobedo Cortés“, EU:C:2018:643).

2 Запитването е отправено в рамките на спор между Prima banka Slovensko a.s. и HD относно плащането на сумите, дължими вследствие на предсрочната изискуемост на сключения между тези страни договор за потребителски кредит.

## Правна уредба

### *Правото на Съюза*

3 Тринадесетото съображение от Директива 93/13 гласи следното:

„[К]ато има предвид, че законовите и подзаконовите разпоредби на държавите членки, определящи пряко или непряко условията в потребителски договори, се предполага да не съдържат неравноправни клаузи; като има предвид, че следователно не е необходимо да се включват условия, които отразяват задължителни нормативни или административни разпоредби, както и принципите или разпоредбите на международни конвенции, по които държавите членки или Общността са страна; като има предвид, че в този смисъл изразът „задължителни законови или подзаконови разпоредби“ в член 1, параграф 2 също включва правила, които според правните норми при отсъствие на други уговорки, се прилагат между договарящи се страни“.

4 Член 1 от тази директива предвижда:

„1. „Настоящата директива има за цел да сближи законовите, подзаконовите и административните разпоредби на държавите членки относно неравноправните клаузи в договори, сключвани между продавач или доставчик и потребител.

2. Договорни условия, които отразяват задължителни законови или подзаконови разпоредби, или принципи на международни конвенции, по които държавите членки или Общността са страна, по-специално в областта на транспорта, не са предмет на разпоредбите на настоящата директива“.

5 Член 6, параграф 1 от посочената директива гласи:

„Държавите членки определят изискването, включените неравноправни клаузи в договори между потребители и продавачи или доставчици да не са обвързващи за потребителя, при

условията на тяхното национално право, и че договорът продължава да действа за страните по останалите условия, когато може да се изпълнява и без неравноправните клаузи“.

6 Член 7, параграф 1 от Директива 93/13 предвижда:

„Държавите членки осигуряват, че в интерес на потребителите и конкурентите, също[с]твуват подходящи и ефективни мерки за предотвратяване на употребата на неравноправни клаузи в договори, сключени между потребители и продавачи или доставчици“.

### *Словашкото право*

### *Гражданският кодекс*

7 Член 54, параграфи 1 и 2 от Občiansky zákonník (Граждански кодекс) гласи:

„Договорните разпоредби, съдържащи се в потребителски договор, не могат да се отклоняват от разпоредбите на настоящия закон в ущърб на потребителя. Потребителят не може по-специално да се откаже предварително от правата, които са му признати по силата на настоящия закон или по силата на специални разпоредби за защита на потребителите, или по друг начин да влоши договорното си положение“.

8 В съответствие с член 517, параграф 2 от Гражданския кодекс:

„При забава на плащането на паричен дълг кредиторът има право да иска от длъжника освен да изпълни задължението и лихви за забава, когато съгласно настоящия закон не е длъжен да плаща санкции за забава; размерът на лихвите за забава и на санкциите за забава се определя с подзаконов акт“.

9 Член 519 от Гражданския кодекс гласи:

„Кредиторът си запазва правото да иска поправяне на вредите, причинени от забавата на длъжника; в случай на забава на плащане на паричен дълг поправяне на вредата обаче може да се иска само ако тя не е покрита от лихвите за забава или санкциите за забава“.

### *Правителствено постановление № 87/1995*

10 Член 3a от Правителствено постановление № 87/1995 предвижда:

„(1) Когато потребителският договор е с предмет предоставяне на парични средства на потребителя, санкциите за забава на потребителя при изплащане на паричните средства не могат общо да превишават средната стойност на годишния процент на разходите, последно публикуван съгласно специална разпоредба […] преди изпадането в забава, с повече от 10 процентни пункта годишно и същевременно не могат да надхвърлят трикратния размер на лихвите за забава, предвидени в настоящо правителствено постановление; годишният процент на разходите при подобен вид потребителски кредити се счита за определящ.

(2) За санкции по смисъла на параграф 1 се считат лихвите за забава, договорните санкции и всякакви други задължения поради забава на потребителя при изплащането на парични средства.

(3) Ако санкциите по параграф 1 достигнат размера на предоставените парични средства, последващите санкции за забава на потребителя при изплащането на парични средства не могат да надвишават лихвите за забава, предвидени в настоящото правителствено постановление“.

**Спорът в главното производство и преюдициалните въпроси**

11 На 17 юни 2016 г. HD сключва договор за потребителски кредит с Prima banka Slovensko за сумата от 5700 EUR при лихвен процент от 7,90 %. Изплащането на кредита е разпределено на 96 месечни вноски.

12 От септември 2017 г. HD преустановява плащането на месечните погасителни вноски. Поради това на 28 декември 2017 г. Prima banka Slovensko обявява предсрочната изискуемост на кредита и изисква незабавното връщане на непогасения остатък от главницата в размер на 5083,79 EUR. Освен това въз основа на разпоредбите на договора за кредит Prima banka Slovensko изисква по-специално плащането на мораторни лихви от 5 % както върху главницата, така и върху дължимите лихви, и то за периода от обявяването на кредита за изискуем до действителното погасяване на цялата главница по кредита, както и плащането на редовните лихви от 7,90 % за същия период.

13 С решение от 20 септември 2019 г. Okresný súd Kežmarok (Районен съд Кежмарок, Словакия), сезиран от Prima banka Slovensko, от една страна, уважава иска на последната HD да бъде осъден да заплати мораторните лихви до пълното изплащане на главницата по кредита, и от друга страна, отхвърля частта от иска, насочен към това HD да бъде осъден да заплати редовните лихви за този период, с мотива че словашкото право не допуска такова кумулиране на лихвите. Освен това тази юрисдикция посочва, че клауза от договор за кредит, която предвижда кумулиране на мораторни и редовни лихви, вече е била квалифицирана от словашките юрисдикции като „неравноправна“.

14 Prima banka Slovensko подава въззивна жалба срещу това решение, като изтъква, че съгласно решение Banco Santander и Escobedo Cortés кредитополучателят, който не е изпълнил договорните си задължения, е длъжен в случай на предсрочна изискуемост на сключения от него кредит да плати не само мораторните лихви, но и редовните лихви до погасяването на главницата по кредита.

15 Запитващата юрисдикция, сезирана с тази въззивна жалба, посочва, че съгласно разпоредбите на националното право забавата при плащането на изискуемо задължение поражда в полза на кредитора право на плащане на мораторни лихви, на обезщетение за действително претърпените вреди и на евентуално плащане на договорни санкции. При потребителските договори тези претенции обаче са уредени в член 54, параграф 1, член 517, параграф 2 и член 519 от Гражданския кодекс, които определят горна граница за общия размер на приложимите санкции и не допускат в клаузите на договора да се възложат задължения в тежест на потребителя, надхвърлящи обезщетяването на действително претърпените от кредитора вреди.

16 Запитващата юрисдикция констатира, че кумулираното прилагане на редовните и мораторните лихви за периода от обявяването на предсрочната изискуемост на кредита до действителното погасяване на главницата по кредита, от една страна, би довело до надхвърляне на определената от закона горна граница, а от друга страна, неизбежно би довело до утежняване на положението на потребителя.

17 Макар да е вярно, че редовните лихви съответстват на насрещната престация за предоставянето на главницата по заема и че последната остава на разположение на кредитополучателя до пълното ѝ изплащане, запитващата юрисдикция обаче посочва, че кумулирането на тези лихви с мораторните лихви позволява на банката да получи повече от обезщетението за действително претърпените вреди, което ѝ гарантират националните разпоредби. С оглед на такова предимство банката би могла да бъде насърчена да обяви предсрочната изискуемост на кредит при най-малкото забавяне на плащането. Според запитващата юрисдикция подобно положение изглежда още по-тревожно, понеже като цяло банките не спазват задължението за оценка на кредитоспособността на потребителите преди сключването на договор за кредит, предвидено в Директива 2008/48/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 23 април 2008 година относно договорите за потребителски кредити и за отмяна на Директива 87/102/ЕИО на Съвета (ОВ L 133, 2008 г., стр. 66 и поправки в ОВ L 207, 2009, стр. 14 и ОВ L 199, 2010 г., стр. 40). Според тази юрисдикция обаче, ако в настоящия случай Prima banka Slovensko бе извършила тази оценка, тя щеше да може да установи липсата на кредитоспособност на HD.

18 При тези обстоятелства Krajský súd v Prešove (Окръжен съд Прешов) решава да спре производството и да постави на Съда следните преюдициални въпроси:

„1) Трябва ли Директива 93/13 […], и по-специално член 6, параграф 1 и член 7, параграф 1 от нея, разгледани във връзка с тълкуването, направено в решение [Banco Santander и Escobedo Cortés], да се тълкува в смисъл, че не допуска правна уредба като защитната рамкова разпоредба на член 54, параграф 1 от Гражданския кодекс, която не позволява договорът да влошава положението на потребителя в нарушение на правната уредба, в която при забава на потребителя при погасяването на кредита за кредитора се предвиждат следните права:

– право на кредитора на лихви за забава до определена с правителствено постановление горна граница,

– право на кредитора на други санкции, които кредиторът може да приложи спрямо потребителя и които заедно с лихвите за забава са ограничени до размера на главницата на непогасения кредит,

– право на кредитора на обезщетение, когато претърпяната от кредитора вреда надхвърля лихвите за забава, а именно на обезщетение в неограничен размер според действителната вреда.

2) При утвърдителен отговор на първия въпрос, възпрепятства ли високото равнище на защита на правата на потребителите по член 38 от Хартата на основните права […] и член 4, параграф 2 и член 169, параграф 1 ДФЕС възможността потребителят да заплати за забавата при изпълнение на договорни задължения фиксираните разходи на кредитора, а не равностойността на действителната вреда, понесена от кредитора, дори ако действителната вреда е по-малка от фиксираните разходи?“.

## По преюдициалните въпроси

### *По първия въпрос*

### *По допустимостта*

19 Словашкото правителство твърди, че първият въпрос е недопустим, като посочва, от една страна, че в акта за преюдициално запитване не се излагат нито причините, поради които се поставя този въпрос, нито връзката между разпоредбите на Директива 93/13, чието тълкуване се иска, и приложимото национално законодателство, и от друга страна, че този въпрос е хипотетичен, доколкото не е необходим за решаването на спора по главното производство, тъй като последният може да бъде разрешен въз основа на разпоредбите на националното право.

20 В това отношение запитващата юрисдикция посочва, че съмненията ѝ относно съвместимостта на словашкото законодателство, и по-специално на член 54, параграф 1 от Гражданския кодекс с разпоредбите на Директива 93/13, произтичат от решение Banco Santander и Escobedo Cortés, което е предмет на различни тълкувания от словашките юрисдикции.

21 В този контекст запитващата юрисдикция отбелязва, че от това решение може да се направи извод, както изтъква Prima banka Slovensko, че член 6, параграф 1 и член 7, параграф 1 от Директива 93/13 не допускат член 54, параграф 1 от Гражданския кодекс, който, разгледан във връзка с член 517, параграф 2 и член 519 от Гражданския кодекс, както и с разпоредбите на Правителствено постановление № 87/1995, забранява в случай на предсрочна изискуемост на кредита договорът за потребителски кредит да дава възможност на кредитора да претендира освен плащането на мораторните лихви и това на редовните лихви до действителното погасяване на главницата по кредита.

22 При това положение запитващата юрисдикция счита също, че договорните клаузи, които позволяват кумулирането на редовните с мораторните лихви, създават значителна неравнопоставеност между правата и задълженията на страните по договора в ущърб на потребителя.

23 Тъй като запитващата юрисдикция е сезирана с иск, с който се цели потребителят да бъде осъден да плати редовните лихви до действителното погасяване на главницата по заема, наред с плащането на мораторните лихви, разрешаването на спора по главното производство непременно зависи от отговора на Съда на първия въпрос.

24 Следователно актът за преюдициално запитване надлежно посочва както причините, поради които запитващата юрисдикция отправя запитване до Съда, така и връзката между разпоредбите на Директива 93/13, чието тълкуване тази юрисдикция иска, приложимото национално законодателство и спора, с който е сезирана посочената юрисдикция.

25 Ето защо първият въпрос е допустим.

***По същество***

26 С първия си въпрос запитващата юрисдикция иска по същество да се установи дали член 6, параграф 1 и член 7, параграф 1 от Директива 93/13, както са тълкувани от Съда в решение Banco Santander и Escobedo Cortés, трябва да се тълкуват в смисъл, че не допускат национална правна уредба, съгласно която потребителят, който е сключил с продавач или доставчик договор за кредит, не може в случай на предсрочна изискуемост на кредита да бъде задължен въз основа на разпоредбите на този договор да изплати на продавача или доставчика редовните лихви за периода от обявяването на тази предсрочна изискуемост до действителното погасяване на главницата по кредита, след като плащането на мораторните лихви и на другите дължими съгласно този договор договорни санкции позволяват да бъде обезщетена претърпяната от продавача или доставчика действителна вреда.

27 В самото начало следва да се уточни, че от акта за преюдициално запитване е видно, от една страна, че по силата на член 519 от Гражданския кодекс в случай на забава на плащане на парично задължение кредиторът има право да иска поправяне на причинените от това вреди, доколкото те не се покриват от мораторните лихви, чийто размер е ограничен по отношение на договорите за потребителски кредит с член 3 от Правителствено постановление № 87/1995.

28 От друга страна, съгласно член 54, параграф 1 от Гражданския кодекс потребителят не може да се откаже предварително от правата, които са му признати от този кодекс или от специалните разпоредби, нито да утежнява по друг начин своето договорно положение.

29 Според запитващата юрисдикция целта на тези национални разпоредби е да се гарантира защитата на потребителя, тъй като в случай на предсрочна изискуемост на договор за кредит, който е сключил с продавач или доставчик, потребителят не може да бъде задължен да плаща редовните лихви, като се има предвид, че плащането на мораторните лихви и евентуалните санкции, предвидени в този договор, както и евентуално плащането на обезщетение, покриват действително претърпените от търговеца вреди.

30 Доколкото с първия си въпрос запитващата юрисдикция иска да се установи дали член 6, параграф 1 и член 7, параграф 1 от Директива 93/13 допускат посочените национални разпоредби, следва да се отбележи, че съгласно член 1, параграф 1 от тази директива тя има за цел да сближи законовите, подзаконовите и административните разпоредби на държавите членки относно неравноправните клаузи в договори, сключвани между продавач или доставчик и потребител.

31 Освен това съгласно член 1, параграф 2 от посочената директива договорни условия, които отразяват императивни законови или подзаконови разпоредби, не са предмет на разпоредбите на тази директива.

32 В това отношение, както следва от тринадесето съображение от Директива 93/13, Съдът е уточнявал многократно, че предвиденото в посочения член 1, параграф 2 изключение от приложното поле на тази директива обхваща разпоредбите на националното право, които се прилагат между договарящите страни независимо от направения от тях избор, и тези, които са диспозитивни, т.е. приложими когато страните не са уговорили друго. Това изключение се обосновава с факта, че може с основание да се предполага, че националният

законодател е постигнал равновесие между всички права и задължения на страните по някои договори, равновесие, което законодателят на Съюза изрично е искал да запази (решение Banco Santander и Escobedo Cortés, т. 43 и цитираната съдебна практика).

33 По същество от постоянната практика на Съда е видно, че посоченото изключение обхваща императивните законови и подзаконови разпоредби, различни от тези, които се отнасят до контрола върху неравноправните клаузи, по-специално свързаните с обхвата на правомощията на националния съд, за да се прецени неравноправният характер на договорна клауза (решение Banco Santander и Escobedo Cortés, т. 44 и цитираната съдебна практика).

34 В настоящия случай, на първо място, от акта за преюдициално запитване е видно, че националните разпоредби, които са предмет на преюдициалното запитване, имат законов или подзаконов характер и не са възпроизведени в разглеждания в главното производство договор.

35 На второ място, от една страна, запитващата юрисдикция уточнява, както бе посочено в точка 28 от настоящото решение, че съгласно член 54, параграф 1 от Гражданския кодекс потребителят не може предварително да се откаже от признатите му от този кодекс или от специалните разпоредби права, така че те са задължителни за договарящите страни, независимо от това, което са уговорили в разглеждания договор. От друга страна, от преписката, с която разполага Съдът, е видно, че националните разпоредби, посочени в настоящото преюдициално запитване, не се отнасят до обхвата на правомощията на националния съд за преценка на неравноправния характер на договорна клауза, и по-общо, не изглежда да се отнасят до контрола на неравноправните клаузи. Следователно, без да се засягат проверките, които трябва да направи запитващата юрисдикция, тези национални разпоредби са изключени от приложното поле на Директива 93/13.

36 При това положение от акта за преюдициално запитване следва също, че разглежданият в главното производство договор за кредит съдържа клауза, която задължава съответния потребител в случай на предсрочна изискуемост на този договор да плати на продавача или доставчика по-специално както мораторните, така и редовните лихви за периода от обявяването на тази изискуемост до действителното погасяване на главницата по заема. Според Prima banka Slovensko такова кумулиране на лихви е разрешено от Съда в решението му Banco Santander и Escobedo Cortés. Според тази страна в главното производство в посоченото решение Съдът е определил целта на редовните лихви като насрещна престация за използването на средствата до тяхното връщане. Потребителят обаче щял да прибегне до такова използване, така че на това основание той трябвало да плати и редовните лихви. При тези условия запитващата юрисдикция има съмнения относно съвместимостта с посоченото решение на разглежданото в главното производство национално законодателство, което не позволява кумулиране на мораторните и редовните лихви.

37 В това отношение следва да се припомни, че по делото, по което е постановено това решение, запитващата юрисдикция иска по-специално да се установи дали разпоредбите на Директива 93/13 допускат национална съдебна практика, съгласно която последицата от неравноправния характер на клауза от договор за потребителски кредит, която не е договорена индивидуално и която определя размера на мораторните лихви, се състои в пълното премахване на тези лихви, като редовните лихви, предвидени в този договор, продължават да текат.

38 В точка 75 от решение Banco Santander и Escobedo Cortés Съдът е припомнил по-специално че Директива 93/13 не изисква от националния съд наред с обявената за неравноправна клауза да остави без приложение тези, които не са квалифицирани като такива.

39 Освен това в точка 76 от посоченото решение Съдът е уточнил, че от споменатата директива не следва, че неприлагането или отмяната на клауза от договор за кредит, с която се определя размерът на мораторните лихви, следва да води вследствие на неравноправния ѝ характер до същото спрямо клаузата от този договор, с която се определят редовните лихви, още повече че тези различни клаузи трябва ясно да бъдат разграничени. В тази точка Съдът е отбелязал, че в това отношение целта на мораторните лихви е да се санкционира неизпълнението от страна на длъжника на задължението му да изплаща вноски по кредита в уговорените срокове, да се възпира длъжникът от забавяне при изпълнението на задълженията си и евентуално да се обезщети кредиторът за вредата, претърпяна вследствие на забавено плащане. В споменатата точка Съдът е посочил, че за разлика от това редовните лихви представляват възнаграждение за предоставена от кредитора парична сума до възстановяването ѝ.

40 Съдът основава това разрешение на целта, преследвана с тази директива, а именно да се защити потребителят и да се възстанови равновесието между страните, като не се прилагат клаузите, счетени за неравноправни, но същевременно се запази по принцип валидността на други клаузи от разглеждания договор (решение Banco Santander и Escobedo Cortés, т. 75).

41 Следователно, за разлика от това, което, изглежда, твърди Prima banka Slovensko, от решение Banco Santander и Escobedo Cortés не следва, че разпоредбите на Директива 93/13 трябва да се тълкуват в смисъл, че не допускат национално законодателство, което не позволява на продавача или доставчика, сключил потребителски договор за кредит, да изисква в случай на предсрочна изискуемост на договора и въз основа на неговите клаузи плащането на редовните лихви в допълнение към мораторните лихви за периода от обявяване на тази изискуемост до пълното погасяване на главницата по кредита.

42 С оглед на всички изложени по-горе съображения на първия въпрос следва да се отговори, че без да се засягат проверките, които запитващата юрисдикция следва да направи, Директива 93/13 трябва да се тълкува в смисъл, че не е приложима към национални разпоредби, съгласно които потребителят, сключил договор за кредит с продавач или доставчик, не може да бъде задължен въз основа на разпоредбите на този договор в случай на предсрочна изискуемост на кредита да заплати на продавача или доставчика редовните лихви за периода от обявяването на тази изискуемост до действителното погасяване на главницата по кредита, след като плащането на мораторните лихви и на дължимите съгласно посочения договор други договорни санкции позволява обезщетяването на претърпяната от продавача или доставчика действителна вреда.

### *По втория въпрос*

43 Предвид отговора на първия въпрос не е необходимо да се отговаря на втория въпрос.

**По съдебните разноски**

44 С оглед на обстоятелството, че за страните по главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноски. Разходите, направени за представяне на становища пред Съда, различни от тези на посочените страни, не подлежат на възстановяване.

По изложените съображения Съдът (седми състав) реши:

**Без да се засягат проверките, които запитващата юрисдикция следва да направи, Директива 93/13/ЕИО на Съвета от 5 април 1993 година относно неравноправните клаузи в потребителските договори трябва да се тълкува в смисъл, че не е приложима към национални разпоредби, съгласно които потребителят, сключил договор за кредит с продавач или доставчик, не може да бъде задължен въз основа на разпоредбите на този договор в случай на предсрочна изискуемост на кредита да заплати на продавача или доставчика редовните лихви за периода от обявяването на тази изискуемост до действителното погасяване на главницата по кредита, след като плащането на мораторните лихви и на дължимите съгласно този договор други договорни санкции позволява обезщетяването на претърпяната от продавача или доставчика действителна вреда.**

Подписи